

Wojciech Potocki

RADY EWANGELICZNE W PROCESIE FORMACJI DO STANU DUCHOWNEGO

Jednym z najistotniejszych elementów podstawowej formacji do kapłaństwa jest formacja duchowa. Jest ona sercem całej formacji [Marek 1998, 215]. Intencją formacji duchowej jest osiągnięcie przez alumnów zdolności do wykonywania posługi pasterskiej oraz ukształtowanie w duchu misyjnym aby potrafili realizować misję Kościoła na całym świecie [Krukowski 2005, 69]. W procesie formacji do stanu duchownego w ramach formacji ludzkiej rady ewangeliczne pełnią niezwykle doniosłą rolę. Kandydat do kapłaństwa ma poznać nie tylko w teorii jak wygląda czystość, ubóstwo oraz posłuszeństwo, ale wcielić te rady w swoje przyszłe życie kapłańskie.

Rady ewangeliczne (*consilia evangelica*) są zaleceniami Boga zawartymi w Ewangelii, nie obowiązującymi pod grzechem w przeciwieństwie do przykazań Bożych. Rady zachęcają do podjęcia czynu lub dzieła lepszego, wychodzącego poza to, co jest ogólnie nakazane, a w tym wypadku do podjęcia życia w doskonałej czystości, ubóstwie i posłuszeństwie [Szewczul 2008, 121]. Rady ewangeliczne czy cnoty kapłańskie powinny być rozumiane nie jako wyrzeczenie czy ascetyczne wyobcowanie, ale jako rady wpływające z wiary w miłość Boga [Gołębiowski 1997, 119].

1. Celibat

Powołanie człowieka do życia w miłości realizuje się nie tylko w małżeństwie i rodzinie ale również w życiu kapłańskim, w którym kandydat do kapłaństwa przyjmuje celibat dobrowolnie ze względu na miłość do Chrystusa i Kościoła. Istotnym elementem osobistego rozwoju seminarzysty jest zdolność do życia w czystości w celibacie kapłańskim¹.

DR WOJCIECH POTOCKI, Akademia Ekonomiczno-Humanistyczna w Warszawie; adres do korespondencji: ul. Okopowa 59, 01-043 Warszawa, Polska; email: w.potocki@vizja.pl; <https://orcid.org/0000-0002-9390-6519>

¹ <https://nds.edu/human-formation-at-notre-dame-seminary/> [dostęp: 19.09.2021].

Na określenie rady czystości stosuje się najczęściej takie terminy jak: czystość, czystość konsekrowana, doskonała czystość, celibat, celibat zakonny, celibat konsekrowany, dziewictwo, dziewiczy sposób życia, wstrzeżliwość, konsekrowane dziewictwo. Motyw podjęcia życia poświęconego całkowicie Chrystusowi wyrażony został przez trzech ewangelistów odmiennymi terminami: dla mego imienia (Mt 19, 29)², z powodu Mnie i z powodu Ewangelii (Mk 10, 29), dla królestwa Bożego (Łk 18, 29) [Szewczul 2008, 126]. Mając na uwadze przedmiot niniejszej pracy rada czystości zostanie przedstawiona jako celibat.

Celibat kapłański jest znakiem nadziei pokładanej całkowicie w Panu [Strojnowski 1976, 1394]. Nie jest jedynie kościelną dyscypliną nałożoną przez władzę kościelną, przeciwnie, jest przede wszystkim łaską, nieocenionym darem Boga dla Kościoła, profetyczną wartością dla obecnego świata, darem z siebie samego, składanym w Chrystusie Jego Kościołowi, źródłem intensywnego życia duchowego i pasterskiej owocności, świadectwem eschatologicznego Królestwa, znakiem miłości Boga do tego świata oraz miłości kapłana do Boga i jego Ludu³. Celibat, stan bezżenny jest w obliczu Boga stanem wolności, jeśli kapłan współpracuje z łaską wolności. Trwanie w celibacie daje zrozumienie jego potrzeby dla wypełnienia misji kapłańskiej, do jakiej wzywa Chrystus i deleguje Kościół w momencie święceń [Kasprzak 2003, 216].

Sprawa przygotowania kandydatów do życia w celibacie jest bardzo ważna i pilna w procesie wychowawczym nowych pokoleń kapłanów w seminariach duchownych. W minionych epokach nie studiowano zagadnienia celibatu kościelnego tak przenikliwie i tak obszernie, jak robi się to obecnie⁴.

Formacja duchowa alumnów powinna być ukierunkowana na przygotowanie ich do obowiązku życia w celibacie⁵. Jest to stan bezżeństwa

² *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, wydanie piąte Biblii Tysiąclecia na nowo opracowane i poprawione, Pallottinum, Poznań 2003.

³ Ioannes Paulus PP. II, *Adhortatio Apostolica Post-Synodalis Ecclesia in Europa* (28.06.2003), AAS 95 (2003), nr 10, s. 649-719; tekst polski w: „L'osservatore Romano” (wyd. polskie) 24 (2003), nr 7-8, s. 4-39.

⁴ Paulus PP. VI, *Litterae encyclicae ad Episcopos, ad Sacerdotes et Christifideles totius Catholici Orbis: de sacerdotali caelibatu Sacerdotalis caelibatus* (24.06.1967), AAS 59 (1967), s. 657-97; tekst polski: „Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie” 50 (1968), nr 7, s. 129-54, nr 5.

⁵ Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, *Decretum de institutione*

wybierany w duchu wiary, jako zobowiązanie związane ze ślubem czystości lub święceniami. Kościół łaciński dopuszcza do kapłaństwa jedynie tych kandydatów, którzy dobrowolnie, ze względu na Królestwo Boże, są zdecydowani do zachowania celibatu (kan. 1037)⁶.

W pierwszych wiekach chrześcijaństwa małżeństwa kapłanów były naturalne. Nie było problemów, aby je pogodzić z prezbiteratem czy biskupstwem⁷. Pierwsze prawne zobowiązania do zachowania celibatu zostały zawarte w kanonach Synodu w Elwirze (300)⁸ [Lewandowicz 2013, 214]. W późniejszych wiekach wydawano przepisy zobowiązujące duchownych do zachowania celibatu, jednak codzienne życie duchownych niejednokrotnie odbiegało od postanowień w tym względzie. Istotne przepisy w zakresie celibatu duchownych znalazły się w postanowieniach Soboru Laterańskiego I (1123)⁹ i Laterańskiego II (1139)¹⁰. W czasie trwania Soboru Trydenckiego (1545-1563) wypracowano zasadę udzielania święceń jedynie niezonatym mężczyznom [Grochowina 2012, 16].

W Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 r. zostały zawarte wyraźne dyspozycje odnoszące się do bezwzględnego zachowania prawa celibatu (kan. 132 § 1)¹¹. Podmiotami zobowiązanymi do zachowania celibatu byli duchowni wyższych święceń (subdiakon, diakon, prezbiter oraz biskup) [Stawniak 2011, 49]. Na skutek zniesienia tonsury i niższych święceń przez

sacerdotali *Optatam totius* (28.10.1965), AAS 58 (1966), s. 713-27; tekst polski w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, tekst polski, nowe tłumaczenie, Pallottinum, Poznań 2002, s. 288-301 [dalej: OT], nr 10.

⁶ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski: *Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Pallottinum, Poznań 1984 [dalej: KPK/83].

⁷ „Biskup więc powinien być nienaganny, mąż jednej żony, trzeźwy, rozsądny, przyzwoity, gościnny, sposobny do nauczania” (1 Tm 3, 2). „Diakoni niech będą mężami jednej żony, rządzący dobrze dziećmi i własnymi domami” (1 Tm 3, 12).

⁸ Kan. 27: „Niech biskup lub jakikolwiek inny duchowny trzyma przy sobie co najwyżej rodzoną siostrę lub córkę poświęconą Bogu, żadnej zaś obcej niewiasty”. Kan. 33: „Synod zabrania stanowczo, aby biskupi, kapłani i diakoni oraz wszyscy duchowni będący w służbie ołtarza współżyli ze swoimi żonami i mieli dzieci”.

⁹ W kan. 7 zabroniono duchownym zamieszkiwać z żonami i konkubinami, zawierając małżeństwo a istniejące związki nakazano rozwiązać.

¹⁰ W kan. 7 wprowadzono nieważność małżeństwa zawartego przez duchownych wyższych święceń.

¹¹ *Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus* (27.05.1917), AAS 9 (1917), pars II, s. 1-593.

Pawła VI w motu proprio *Ministeria quedam*¹² ustawodawca w KPK/83 zmienił obowiązek celibatu pod względem podmiotowym, jak i przedmiotowym. Podmiotem obowiązkowego celibatu stali się ci, którzy przyjęli święcenia: diakoni, prezbiterzy oraz biskupi. Ponadto złamanie celibatu zostało zakwalifikowane jako przestępstwo i karnie usankcjonowane (kan. 1394 i 1395 KPK/83).

Bezpośrednia i uregulowana prawnie formacja do życia w kapłańskim celibacie dokonuje się w seminarium duchownym. Kościół łaciński dopuszcza do kapłaństwa tylko tych kandydatów, którzy dobrowolnie, ze względu na Królestwo Boże, zdecydują się zachować prawo celibatu¹³. To właśnie w seminarium alumni powinni zostać przygotowani do celibatu z odpowiednią starannością, oraz nauczyć się przyjmować i mieć go we czci jako szczególny dar Boży [Adamczyk 2006, 338].

Alumni powinni być szczerze zaznajomieni z formą i stylem życia kapłańskiego (kan. 247 § 2, 1028 KPK/83). Chodzi tu nie tylko o pozytywne kształtowanie umysłu i serca do pełnienia funkcji kapłańskiej w duszpasterstwie, ale również o informację o trudach życia samotnego w kapłaństwie. Wychowanie kandydatów do kapłaństwa powinno być ukierunkowane w sposób szczególny na prowadzenie życia w celibacie. Nie należy jednak w hierarchii wartości stawiać celibatu ponad małżeństwem, ale należy informować alumnów, że życie w celibacie wymaga poświęcenia i nie jest wolne od niebezpieczeństw, którym trzeba zapobiegać¹⁴. Dlatego w wychowaniu seminaryjnym należy zwrócić uwagę, że powołanie do celibatu nie stoi w opozycji do małżeństwa i życia rodzinnego, ale jest dopełnieniem integralnie pojętego powołania do miłości i dawania życia. Celibat ma być traktowany przez tych, którzy go podejmują w wyborze drogi powołania

¹² Paulus PP. VI, Motu proprio *Ministeria quedam* (15.08.1972), AAS 64 (1972), s. 529-34; tekst polski w: *Posoborowe prawodawstwo kościelne*, t. V, z. 2, red. E. Sztafrowski, Akademia Teologii Katolickiej, Warszawa 1974, s. 7-19.

¹³ Kan. 1037: „Nieżonaty kandydat do stałego diakonatu, jak również kandydaci do prezbiteratu, nie powinni być dopuszczeni do diakonatu, zanim w przepisany obrzędzie nie oświadczą publicznie wobec Boga i Kościoła, że podjęli obowiązek celibatu, albo zanim nie złożą ślubów wieczystych w instytucie zakonnym”.

¹⁴ Ioannes Paulus PP. II, Adhortatio apostolica Postsynodalis ad Episcopos, Sacerdotes et Christifideles totius Catholicae Ecclesiae: de sacerdotum formatione in aetatis nostrae rerum condicione *Pastores dabo vobis* (25.03.1992), AAS 84 (1992), s. 657-804; tekst polski w: *Adhortacje apostołskie Ojca świętego Jana Pawła II*, t. 1: (1979-1995), red. M. Romanek, Wydawnictwo Znak, Kraków 2006, s. 525-697 [dalej: PDV], nr 50.

jako dar samego Boga. Dar celibatu i bezżenności ma być utwierdzony na intymnej jedności alumna z Chrystusem [Kasprzak 2003, 236].

Ustawodawca w kan. 247 KPK/83 zawarł przepisy zobowiązujące do celibatu kandydatów do kapłaństwa¹⁵. Źródłem celibatu jest dobrowolne zobowiązanie kandydata do święceń. Należy wskazać, że celibat nie oznacza jedynie bezżenności. Podjęcie celibatu ma być połączone z doskonałą i dozągoną czystością, czyli z dobrowolnym wyrzeczeniem się na całe życie świadomego działania o charakterze seksualnym [Pawluk 1986, 87]. Formując kleryków należy nakreślać ten obowiązek pozytywnie eksponując motywacje nadprzyrodzone, aby alumni nie traktowali jedynie celibatu przez pryzmat nakazu prawa, ale jako dar Boży [Krukowski 2005, 71]. Ponadto nie można uważać celibatu kapłańskiego za zwykłą normę prawną albo całkowicie zewnętrzny warunek dopuszczenia do święceń, lecz należy widzieć w nim wartość głęboko związaną z sakramentem święceń upodabniającym do Jezusa Chrystusa. Jest to świadomy i dobrowolny wybór większej i niepodzielnej miłości do Chrystusa i Jego Kościoła, w pełnej i radosnej gotowości serca do podjęcia posługi pasterskiej (PDV 50). Aby wybór celibatu był wolny, klerycy muszą zrozumieć ewangeliczną moc tego daru oraz docenić wartość małżeństwa jako sakramentu¹⁶. Alumni w okresie formacji powinni uznać oraz zaakceptować celibat jako wyjątkowy dar Boga.

Formacja do kapłaństwa, a w szczególności do celibatu kapłańskiego wymaga ascezy nie ogólnej, ale „szczegółowej”, szczególnej, wyższej od tej, jaka jest wymagana od wszystkich innych wiernych. Chodzi tu o ascezę surową. Kandydat do kapłaństwa jest obdarowany łaską powołania, która niesie drogocenny dar życia czystego (PDV 69).

W formacji do czystości w celibacie ważna jest troska biskupa o braterskie współżycie kapłanów. W seminaryjnym programie formacyjnym, należy ukazywać celibat w sposób pozytywny. Alumn powinien osiągnąć odpowiedni stopień dojrzałości w dziedzinie psychicznej i seksualnej, a także kształtować w sobie głębokie i autentyczne życie modlitwy i poddać się kierownictwu ojca duchownego. Zadaniem kierownika duchownego jest pomagać seminarzyście w samodzielnym podjęciu dojrzałej i wolnej decyzji, której podstawą jest uznanie wartości kapłańskiej przyjaźni oraz

---

¹⁵ Jedynym wyjątkiem jest sytuacja, w której protestancki duchowny posiadający już żonę zostaje księdzem katolickim [Lynch 2000, 357].

¹⁶ Małżeństwo i celibat są dwoma stanami życia autentycznie chrześcijańskiego. Obydwa są sposobami specyficznej realizacji chrześcijańskiego powołania.

samokontroli, jak również akceptacja samotności oraz odpowiedni stan fizyczny i psychiczny [Kasprzak 2003, 237].

Aby alumn mógł podjąć wolną decyzję i przyjąć celibat kapłański dla Królestwa niebieskiego, musi poznać chrześcijańską i prawdziwie ludzką naturę płciowości, a także jej cel w małżeństwie i w celibacie (PDV 50). Kandydat do kapłaństwa wspomagany przez łaskę Bożą ma przyjąć w pełni świadomie i dobrowolnie prawo celibatu, które z woli Kościoła w istocie łączy się ze stanem kapłaństwa.

W odniesieniu do seminarzystów Katolickich Kościołów wschodnich formujących się w seminarium Kościoła łacińskiego tematykę celibatu oraz małżeństwa należy przestrzegać norm prawnych i zwyczajów tych Kościołów (kan. 343, kan. 373-374)¹⁷.

2. Ubóstwo

Jeżeli kapłaństwo jest zjednoczeniem i upodobnieniem się do Jezusa Chrystusa, to w postawie i życiu prezbitera musi być również widoczny duch ubóstwa [Derdziuk 2013, 1269]. Jezus jest wolny od wartości materialnych. W *Kazaniu na górze* nieustannie przestrzega przed zbędnymi troskami i nadmiernym przywiązaniem do rzeczy (Mt 6, 25-34). Na kandydatach do kapłaństwa spoczywa szczególna powinność radykalnego odrywania się od dóbr doczesnych [Kaczmarek 1996, 202]. Mimo, że prezbiterzy diecezjalni nie składają ślubów ubóstwa (kan. 600 KPK/83), są zaproszeni do dobrowolnego praktykowania tej rady ewangelicznej, przez którą mogą nie tylko wyraźniej upodobnić się do samego Jezusa Chrystusa, ale także chętniej pełnić świętą służbę¹⁸. Kapłan powinien prowadzić życie proste, co uchroni go przed pokusą luksusu czy nadmiernej wygody. Ubóstwo ewangeliczne nie jest skutkiem konieczności losu ani nie może wynikać z pogardy rzeczy stworzonych, ponieważ są one darami Boga. Jest ono świadomą rezygnacją z tych darów w celu użycia ich nie dla siebie, lecz dla

¹⁷ *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (18.10.1990), AAS 82 (1990), s. 1045-363; tekst polski: *Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich promulgowany przez papieża Jana Pawła II*, tłum. L. Adamowicz, M. Dyjakowska, Wydawnictwo Archidiecezji Lubelskiej Gaudium, Lublin 2002.

¹⁸ Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, *Decretum de presbyterorum ministerio et vita Presbyterorum ordinis* (07.12.1965), AAS 58 (1966), s. 991-1024; tekst polski w: *Sobór Watykański II, Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, s. 478-508 [dalej: PO], nr 17.

dobra Królestwa Bożego (PDV 30). Nie jest to działanie łatwe także z tego powodu, iż posłannictwo Kościoła dokonuje się pośród świata, a dobra stworzone są wprost konieczne do osobistego rozwoju człowieka [Lewandowski 2019, 132]¹⁹. Praktykując dobrowolne ubóstwo zarówno w sferze posiadania, jak i używania dóbr doczesnych, kapłan naśladuje Chrystusa ubogiego, a zarazem staje się przyjacielem ubogich [Chmielewski 1995, 240]. Skrajne ubóstwo, które zalecał swoim uczniom Jezus, pozwalało mu spełniać świętą służbę z większym oddaniem i skutecznością, ułatwiało bowiem dostęp do najbiedniejszych, do których był przede wszystkim posłany (Łk 4, 18).

Wolność wobec rzeczy materialnych nie oznacza bierności, braku działania czy troski. Jedzenie i ubranie są synonimem fundamentalnych potrzeb. Nie należy ich traktować jako drugorzędnych czy nieważnych. Z drugiej jednak strony nie należy ich przeceniać, jakby stanowiły cały sens i szczęście życia człowieka [Biel 2020]. Kapłani, za przykładem Chrystusa, który będąc bogatym stał się ubogim z miłości do nas (2 Kor 8, 9), powinni uważać biednych i najsłabszych za powierzonych im w specjalny sposób oraz winni być zdolni do dawania świadectwa ubóstwu życiem prostym i surowym, będąc już przyzwyczajeni do hojnego rezygnowania z rzeczy zbytecznych (OT 9, kan. 282 KPK/83).

Aby zrozumieć ubóstwo kapłańskie należy zbliżyć się do niej, potrzeba wznieść się na poziom wiary. Jakakolwiek tendencja sprowadzania tego problemu na płaszczyznę socjologiczną, jurydyczną, ekonomiczną, czy psychologiczną, chociaż one są ważne i wartościowe, pozostanie zawsze ujęciem ograniczonym, częściowym i pozbawionym ducha. Kapłańskie ubóstwo jest znakiem prorockim w świecie nastawionym konsumpcyjnie. Prezbiter jest konkretnym znakiem odcięcia się, odrzucenia, a nie poddania się presji współczesnego świata, który pokłada swoją nadzieję w pieniądzu i w dobrach materialnych [Kaczmarek 1996, 205].

Jedynie klerycy całkowicie uwolnieni od nadmiernej troski o dobytek, są w stanie służyć w nieskrępowany sposób ku większej chwale Boga. W trakcie formacji seminaryjnej cnota ubóstwa powinna być szczególnie poruszana podczas konferencji duchowych. Przyszły kapłan mając za przykład ubogiego Jezusa ma być wolny od wszelkich dóbr i bogactw współczesnego

---

¹⁹ Na temat przygotowania się do obowiązku prowadzenia życia świętego zob. Lewandowski 2020, 184-87.

świata. Serce kapłana powinno być przepelnione miłosierdziem do wszystkich nieszczęśliwych i cierpiących. Wolność od dóbr doczesnych ma otwierać na stawanie się coraz bardziej gorliwym sługą osób, do których zostanie powołany przyszły kapłan [Marek 1998, 241].

Rezygnacja z dążenia do bogactw materialnych ma pomóc alumnom zostać świadkami królestwa duchowego. Pozwoli im również zasmakować w prostocie stylu życia chroniąc ich przed pokusą luksusu czy nadmiernej wygody. Przyszły kapłan powinien mieć na uwadze, że powołaniem człowieka jest nie tylko gromadzenie dóbr ziemskich, ponieważ istnieją o wiele cenniejsze dobra, do których warto wytrwale dążyć. Są to wartości uszlachetniające osobę ludzką i dające jej uczestnictwo w życiu Bożym.

3. Posłuszeństwo

Radą ewangeliczną, która łączy rady ubóstwa i czystości oraz je zespała i potwierdza, jest niewątpliwie posłuszeństwo [Skonieczny 2012, 52-56]. Jest to wartość kapłańska o pierwszorzędnym znaczeniu. Wyraża wolę Bożą, która jest ukazywana za pośrednictwem przełożonych. Każdy kapłan już z natury swojej posługi służy Chrystusowi i Kościołowi²⁰. Posłuszeństwo Bogu, który jest najważniejszym i absolutnym autorytetem ukazującą całe dzieje zbawienia [Sitarz 2013, 141]. Podstawy teologiczne znajdują się w Księdze Rodzaju (Rdz 1, 28).

Ustawodawca w kan. 273 KPK/83 na pierwszym miejscu wskazał, że duchowni mają szczególny obowiązek okazywania szacunku i posłuszeństwa papieżowi oraz każdy własnemu ordynariuszowi. Obowiązek posłuszeństwa papieżowi ma uzasadnienie teologiczne w posiadaniu przez Biskupa Rzymu pełni kapłaństwa i władzy Najwyższego Pasterza (PO 7). Szacunek papieżowi oraz własnemu ordynariuszowi powinien być okazywany na zewnątrz przez powszechnie przyjęte znaki wyrażające uznanie godności i autorytetu [Krukowski 2005, 94].

Powyższy przepis odnosi się do spraw z zakresu prawa powszechnego i partykularnego, czyli do posłuszeństwa kanonicznego, nie zaś do spraw z zakresu autonomii prywatnej [Leżohupski 2012, 80]. Do zachowywania posłuszeństwa duchowni zobowiązani są na mocy przyjęcia święceń

²⁰ Ludzka doskonałość Jezusa zasadzała się przede wszystkim na Jego posłuszeństwie Ojcu. „Wyniszczył samego siebie przyjmawszy naturę sługi [...] stawszy się posłusznym aż do śmierci” (Flp 2, 7-8).

diakonatu i prezbiteratu, gdy w postawie klęczącej, każdy indywidualnie, wkładając złożone ręce w ręce biskupa, na pytanie: „Czy mnie i moim następcom przyrzekasz cześć i posłuszeństwo?”, odpowiada: „Przyrzekam” (*promitto*)²¹. Obowiązek posłuszeństwa osób duchownych jest również skutkiem ich inkardynacji, czyli obligatoryjnej przynależności duchownego do określonego Kościoła partykularnego (kan. 368 KPK/83) lub prałatury personalnej (kan. 265 KPK/83).

Kongregacja ds. Duchowieństwa w dyrektorium opublikowanym w 2013 r. stwierdziła, że podporządkowanie hierarchiczne wymagane przez sakrament święceń, znajduje swoje wypełnienie eklezjologiczno-strukturalne w odniesieniu do własnego biskupa i papieża, który posiada prymat (*principatus*) władzy zwyczajnej nad każdym Kościołem partykularnym²².

Między obowiązkami i prawami duchownych zachodzi ścisły związek, który ma tę samą podstawę. Pierwszym obowiązkiem jest szacunek i posłuszeństwo Biskupowi Rzymu i własnemu ordynariuszowi. Ma on zasadnicze znaczenie zarówno dla duchownych, jak i całego Kościoła. Konieczność utrzymania ścisłej łączności z własnym biskupem wynika z faktu, że kapłani tworzą jedność na czele, której stoi biskup diecezjalny. Ponadto tylko zjednoczeni z biskupem mogą wypełniać swoją misję. Tak samo jest w odniesieniu do Biskupa Rzymu, który jest pasterzem całego Kościoła.

Od duchownego wymagane jest posłuszeństwo kanoniczne, regulowane przepisami prawa powszechnego i partykularnego (kan. 754 KPK/83). Posłuszeństwo duchownych jest ograniczone takimi przepisami, które powinny być wykonane przy sprawowaniu powierzonego im urzędu [Brinda 2018, 102].

Należy wyróżnić: posłuszeństwo hierarchiczne, posłuszeństwo wobec Magisterium Kościoła, posłuszeństwo wobec przyjęcia określonego zadania,

²¹ Pontificale Romanum ex decreto Sacrosancti Concilii Vaticani II renovatum auctoritate Pauli PP. VI editum Ioannis Pauli PP. II cura recognitum *De Ordinatione episcopi, presbyterorum et diaconarum*, editio typica altera, Typis Polyglottis Vaticanis 1990; tekst polski: Pontyfikał Rzymski odnowiony zgodnie z postanowieniami Świętego Soboru Powszechnego Watykańskiego II, wydany z upoważnienia papieża Pawła VI, poprawiony staraniem papieża Jana Pawła II, *Obrzędy święceń biskupa, prezbiterów i diakonów*, wydanie drugie wzorcowe, Księgarnia św. Jacka, Katowice 1999, nr 125, 201, 201A.

²² Congregazione per il Clero, Direttorio per il ministero e la vita dei presbiteri (11.02.2013), Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2013; tekst polski: Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium o posłudze i życiu prezbiterów*, Wydawnictwo Karmelitów Bosych, Kraków 2013, nr 57.

posłuszeństwo przepisom liturgicznym, posłuszeństwo programowi duszpasterskiemu, posłuszeństwo noszenia stroju duchownego.

Posłuszeństwo jest słuchaniem. Posłuszny jest ten, kto nie zamyka się w sobie i nie celebrytuje samego siebie. Posłuszny, podobnie jak Jezus, rozumie swe życie jako „ogłoście się”, czyli wyjście z siebie i pójście za wezwaniem. Kandydat do święceń składa swą wolność na ołtarzu duszpasterskiej pracy Kościoła, za którą główną odpowiedzialność ponosi biskup. Stąd też w momencie święceń kandydat w sposób wiążący i publicznie przyrzeka biskupowi i jego następcom szacunek i posłuszeństwo. Celem tego posłuszeństwa jest podporządkowanie życia i posługi każdego kapłana jednemu wspólnemu celowi, którym jest duszpasterstwo w danej diecezji [Kantor 2016, 27-40].

Posłuszeństwo kapłańskie nie jest posłuszeństwem jednostki, która wchodzi w indywidualną relację z autorytetem, ale jest głęboko włączone w jedność *presbyterium*, które jest wezwane do zgodnej współpracy z biskupem i za jego pośrednictwem z następcą Piotra (PDV 28). Ten aspekt wspólnotowy posłuszeństwa domaga się pewnych wyrzeczeń, nieprzywiązywania się do własnych upodobań, a także ciągłego ukierunkowywania się na dobro całego Kościoła. Z tego względu posłuszeństwo kapłana powinno być wolne od wszelkiej zazdrości, zawiści czy niewłaściwej rywalizacji [Kaczmarek 1996, 202]. Jednocześnie Papieaska Rada Tekstów Prawnych doprecyzowała m.in., że posłuszeństwo duchownych ograniczone jest do zakresu przepisów, które prezbiter musi wykonać w sprawowaniu swojego urzędu i nie jest ono porównywalne do typu posłuszeństwa, które ma zastosowanie między pracodawcą a pracownikiem²³. Kandydat do kapłaństwa w osiągnięciu cnoty posłuszeństwa powinien wzorować się na Jezusie, który „istniejąc w postaci Bożej, nie skorzystał ze sposobności, aby na równi być z Bogiem, lecz ogołocił samego siebie, przyjąwszy postać sługi [...], stając się posłusznym aż do śmierci – i to śmierci krzyżowej” (Flp 2, 6-8).

Wychowawcy, ukazując seminarzystom posłuszeństwo Jezusa, mają za zadanie nauczyć ich nie posłuszeństwa formalnego, ale posłuszeństwa głębokiego i autentycznego, które może zaofiarować tylko serce Syna [Salej-dak 2013, 133]. Kandydat do kapłaństwa powinien ofiarować dobrowolnie

²³ Pontificio Consilio per i Testi Legislativi, Nota explicativa *Elementi per configurare l'ambito di responsabilità canonica del Vescovo diocesano nei riguardi dei presbiteri incardinati nelle propria diocesi e che esercitano nella medesima il loro ministero* (12.02.2004), „Communicationes” 36 (2004), nr 1, s. 33, I.

własne życie na służbę Bogu i bliźnim. Taka postawa zagwarantuje jego aktywności apostołskiej kościelną autentyczność.

Ponadto wychowawcy seminaryjni powinni starać się o wytworzenie takiej atmosfery, aby klerycy nie odczuwali, że ostateczna decyzja zależy np. od prywatnego zdania czy humoru przełożonego. Dlatego też w kwestiach dyskusyjnych przełożeni powinni uzasadnić swoją decyzję. Formacja w zakresie posłuszeństwa nie może przybierać charakteru kontroli alum-nów, należy raczej obdarzać alumnów pełnym zaufaniem [Marek 1998, 243]. Klerycy powinni podporządkować się regulaminowi seminaryjnemu oraz stosować się do decyzji podejmowanych przez osoby sprawujące władzę w seminarium, zwłaszcza rektora i wicerektora.

Podsumowanie

Formacja duchowa alumna wymaga zjednoczenia z całym Jezusem Chrystusem, zatem z Jego Ciałem Mistycznym, którym jest Kościół. Bóg powołuje – człowiek powinien usłuchać wezwania; Bóg zleca misję, powierza zadanie – człowiek ma chętnie je przyjąć i wypełnić. Należy wskazać, że formacja duchowa ma na celu zaangażowanie alumna w różne aspekty życia, którymi są również pozytywne przyjęcie przez całe życie zobowiązania do czystego celibatu, posłuszeństwa i prostoty życia.

W procesie formacji kandydatom do kapłaństwa należy przedstawić również trudności oraz obowiązki, jakie mogą ich spotkać na drodze życia kapłańskiego (kan. 247 § 2 KPK/83).

Bez wątpienia konieczna jest solidna formacja na płaszczyźnie duchowej, aby kandydat do kapłaństwa był gotowy do podjęcia życia w celibacie, posłuszeństwa wobec własnego ordynariusza oraz był wolny od rzeczy materialnych.

PIŚMIENICTWO

- Adamczyk, Jerzy. 2006. „Celibat duchownych w dyspozycjach Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku.” *Roczniki Nauk Prawnych* 17, nr 1:333-50.
- Biel, Stanisław. 2020. „Z Jezusem w drodze (26) – wolność Jezusa wobec rzeczy materialnych.” <https://jezuici.pl/2020/05/z-jezusem-w-drodze-26-wolnosc-jezusa-wobec-rzeczy-materialnych/> [dostęp: 28.02.2022].
- Brinda, Stefan. 2018. „Posłuszeństwo ordynariuszowi według kanonu 273 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku.” *Kościół i Prawo* 7, nr 1:93-107.

- Chmielewski, Marek. 1995. „Postawy duchowe wobec Boga, Kościoła i człowieka.” W *Duchowość w Polsce*, t. 2. red. Marek Chmielewski, 226-45. Lublin: Polihymnia.
- Derdziuk, Andrzej. 2013. „Ubóstwo.” W *Encyklopedia Katolicka*, t. 19, 1267-271. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Gołębiewski, Jerzy. 1997. „Ku odnowie formacji kapłańskiej problematyka dyskusji Synodu Biskupów poświęconemu formacji kapłańskiej.” *Warszawskie Studia Teologiczne* 10:109-22.
- Grochowina, Michał. 2012. „Zobowiązanie duchownych do celibatu według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.” *Kościół i Prawo* 14:11-24.
- Kaczmarek, Marek. 1996. „Rady Ewangeliczne w życiu kapłana w nauczaniu Jana Pawła II.” *Łódzkie Studia Teologiczne* 5:199-210.
- Kantor, Robert. 2016. „Posłuszeństwo jako istotny element duchowości kapłańskiej według Dyrektorium o posłudze i życiu prezbiterów z 11 lutego 2013 roku.” *Tarnowskie Studia Teologiczne* 35, nr 2:27-40. <http://dx.doi.org/10.15633/tst.2103>
- Kasprzak, Sylwester. 2003. „Celibat wymogiem do święceń według obowiązującego prawa kościelnego.” *Roczniki Nauk Prawnych* 13, nr 2:207-40.
- Krukowski, Józef. 2005. „Formacja duchownych.” W *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. II/1: *Księga II. Lud Boży. Część I: Wierni chrześcijanie. Część II: Ustrój hierarchiczny Kościoła*, red. Józef Krukowski, 55-84. Poznań: Pallottinum.
- Lewandowicz, Janusz. 2013. „O brzmieniu i tłumaczeniu kanonu 33. Synodu w Elwirze – najstarszego oficjalnego tekstu Kościoła o celibacie duchowieństwa.” *Vox Patrum* 33:209-19.
- Lewandowski, Paweł. 2019. *Godziwe utrzymanie prezbiterów diecezjalnych w Polsce*. Lublin: Stowarzyszenie Absolwentów i Przyjaciół Wydziału Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. <http://hdl.handle.net/20.500.12153/1938>
- Lewandowski, Paweł. 2020. „The Obligation to Lead a Holy Life for Those Dispensed from Celibacy.” *Biuletyn Stowarzyszenia Absolwentów i Przyjaciół Wydziału Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego* 16, nr 2:181-91. <https://doi.org/10.32084/sawp.2021.16.2-10>
- Leżohupski, Robert. 2012. „Zasłuchanie i zachowanie – w poszukiwaniu istoty posłuszeństwa kapłańskiego.” *Perspectiva – Lednickie Studia Teologiczno-Historyczne* 1:79-94.
- Lynch, John E. 2000. „The Obligations and Rights of Clerics [cc. 273-289].” W *New Commentary on the Code of Canon Law*, red John P. Beal, James A. Coriden, i Thomas J. Green, 343-81. New York–Mahwah: Paulist Press.
- Marek, Andrzej. 1998. „Formacja duchowa w Wyższym Śląskim Seminarium Duchownym.” W *Liturgia Domus Carissima*, red. Adam Durak, 215-60. Warszawa: Wydawnictwo Akademii Teologii Katolickiej.

- Pawluk, Tadeusz. 1986. *Prawo Kanoniczne według Jana Pawła II*, t. II: *Lud Boży jego nauczanie i uświęcanie*. Olsztyn: Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne.
- Selejdak, Ryszard. 2013. „Formacja ludzka i intelektualna przyszłych kapłanów.” *Studia Theologica Varsoviensia* 2:125-43.
- Sitarz, Mirosław. 2013. „The obligation of the faithful to remain in obedience to the Roman Pontiff and the bishops in communion with him (cann. 204 & 205). An outline.” *Teka Komisji Prawniczej PAN Oddział w Lublinie* 6:140-51.
- Skonieczny, Piotr. 2012. „Posłuszeństwo.” *Encyklopedia Katolicka*, t. 16, 52-56. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Stawniak, Henryk. 2011. „Celibat diakonów i prezbiterów w dyscyplinie Kościoła łacińskiego.” *Seminare. Poszukiwania naukowe* 29:47-59.
- Strojnowski, Jerzy. 1976. „Celibat.” *Encyklopedia Katolicka*, t. 2, 1394-395. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Szewczul, Bożena. 2008. „Ewangeliczna rada czystości podejmowana ze względu na królestwo niebieskie (kan. 599 KPK/1983).” *Prawo Kanoniczne* 51, nr 1-2:121-38.

Rady ewangeliczne w procesie formacji do stanu duchownego

Abstrakt

Rady ewangeliczne są zaleceniami Boga zawartymi w Ewangelii, nie obowiązującymi pod grzechem w przeciwieństwie do przykazań Bożych. W procesie formacji do stanu duchownego w ramach formacji ludzkiej rady ewangeliczne pełnią niezwykle doniosłą rolę. Kandydat do kapłaństwa ma poznać nie tylko w teorii jak wygląda czystość, ubóstwo oraz posłuszeństwo, ale wcielić te rady w swoje przyszłe życie kapłańskie. Rolą seminarium jest takie uformowanie kandydata do kapłaństwa, aby był on gotowy do podjęcia życia w celibacie, posłuszeństwa wobec własnego ordynariusza oraz był wolny od rzeczy materialnych.

Słowa kluczowe: seminarium, formacja, rady ewangeliczne, czystość, ubóstwo, posłuszeństwo

Evangelical Counsels in the Process of Formation to the Clergy

Abstract

The evangelical counsels are recommendations of God contained in the Gospel, not binding under sin, contrary to God's commandments. The evangelical counsels play an extremely important role in the process of formation to the clergy within the framework of human formation. A candidate for the priesthood is to learn not only in theory what chastity, poverty and obedience look like, but also to incorporate these advice into his future priestly life. The role of the seminary is to form

a candidate for the priesthood in such a way that he is ready to undertake a celibate life, obey his own ordinary, and be free from material things.

Keywords: seminary, formation, evangelical counsels, chastity, poverty, obedience

Information about Author: DR. WOJCIECH POTOCKI, the University of Economics and Human Sciences in Warsaw; correspondence address: ul. Okopowa 59, 01-043 Warszawa, Poland; email: w.potocki@vizja.pl; <https://orcid.org/0000-0002-9390-6519>